

ВКЛАД НАУКОВИХ ТОВАРИСТВ ТА КОМІТЕТІВ У СТВОРЕННЯ МУЗЕЇВ ТА ЇХ АРХЕОЛОГІЧНИХ КОЛЕКЦІЙ В УКРАЇНІ

Успіх розбудови національної незалежної демократичної держави багато в чому залежить від освоєння багатомістової культурної спадщини народу, хранителями та популяризаторами якої є музеї. Діяльність музеїв – важливий засіб успіху у вихованні національної гідності. Для усвідомлення складності та значущості науково-дослідної та просвітницької роботи музеїв потрібно узагальнити досвід та наробки минулих поколінь вітчизняних науковців та музейних працівників. У процесі створення музеїв в Україні та формуванні їх колекцій визначну роль відіграли наукові товариства, комітети та ін. об'єднання творчої інтелігенції та передової громадськості на різних етапах історії.

Статут першого в Україні Одеського товариства історії та старожитностей був ухвалений 25 березня 1839 р. Як визначалось у ньому, метою створення наукового товариства було виявлення, вивчення, охорона та пропаганда пам'яток археології, історії і мистецтва. Урочисте відкриття товариства відбулося 23 квітня 1839 року. Воно ставило собі за мету вирішення різноманітних наукових і практичних завдань. Серед них провідне місце займали організація наукових експедицій для ведення археологічних розкопок та вивчення пам'яток археології. Поряд з вивченням історії та археології одним з важливих напрямів діяльності товариства було публікування результатів досліджень у спеціальних виданнях «Записках Одеського общества истории и древностей». З 1844 по 1919 р. було видано 33 томи «Записок», загальний обсяг яких становив близько 1700 друк. аркушів.[Черняков, 1989, с. 3].

Членами Товариства були історики, археологи, мистецтвознавці, пам'яткознавці, краєзнавці-аматори. Постійною турботою Одеського товариства було створення музеїв, поповнення їх фондів і колекцій. Товариство координувало археологічні розкопки і передавало у музеї унікальні колекції.

Завдяки діяльності Одеського товариства історії і старожитностей, відкриттю за ініціати-

вою громадськості музеїв в Одесі (1825 р.), Керчі (1826 р.), Феодосії (1850 р.) і Судаку (1868 р.), а також організації музею старожитностей при самому товаристві, археологічні знахідки накопичувались в українських музеях, хоча частина з них і передавалась до Санкт-Петербурга та Москви (іноді за ініціативою товариства). Так, наприклад, в 1859 р. товариство передало Археологічній комісії для Ермітажу пам'ятки неслов'янських культур.

У 1858 р заснований товариством Музей старожитностей об'єднався з Одеським міським музеєм старовини. Наступного року Товариство запропонувало Археологічній комісії сумісне проведення археологічних розкопок в Херсонесі і Феодосії.

В Києві в 1843 р. при канцелярії Київського, Подільського й Волинського генерал-губернатора було створено Тимчасову комісію для розгляду давніх актів (Археографічна комісія, або Київська археографічна комісія), яка була наступницею комітету по розшуку старожитностей. Вона являла собою наукову установу, головним завданням якої було виявлення і вивчення документальних матеріалів, що зберігалися в архівах державних установ, магістратів, монастирів та приватних зібрань. З 1845 р. в обов'язки комісії входило також виявлення і дослідження пам'яток археології та архітектури, але за браком коштів ця робота проводилась епізодично. Комісія була офіційною установою, яка фінансувалася і контролювалася державою. В діяльності цієї комісії приймали участь: ректор Київського університету Св. Володимира М.О. Максимович, академік Ф.Г.Сонцев, професори М.Д. Іванішев, А.І. Ставровський, видатні діячі української науки та культури Т.Г. Шевченко, М.І. Костомаров, П.О. Куліш та ін.

Археографічною комісією була проведена велика робота з реєстрації та систематизації археологічних пам'яток. У 1845 р. за дорученням комісії професор М.Д. Іванішев здійснив розкопки курганів Переп'ят і Переп'ятиха неподалік від Фасто-

ва. [Древности,.. СПб, 1846; Древности,.. К., 1846]. В 1846 р. були проведені розкопки курганів на Переп'ятовому та Білокняжому полі. У цих розкопках брав участь Т. Г. Шевченко, який підготував малюнки курганів та археологічних речей до видання. [Скорий, 1990, с. 6–8]. Знахідки були передані до очолюваного В.Б.Антоновичем музею університету Св. Володимира (зараз вони зберігаються у НМІУ)

У 1845 р. було створене Російське Географічне товариство при якому існувало відділення етнографії, яке організувало пошукові експедиції по всій території Російської імперії. Поряд з етнографічними матеріалами досліджувались і пам'ятки археології.

Надзвичайно важливим для розвитку археології було створення у 1859 р. Імператорської археологічної комісії, яка керувала археологічними дослідженнями на території усєї Російської імперії, у тому числі і на Україні. До неї повинні були надходити усі археологічні знахідки. Саме з її ініціативи та на її вимогу для отримання права на проведення археологічних робіт дослідник повинен був одержати у цій комісії «Відкритий лист», який засвідчував його достатню кваліфікацію. Без цього документа археологічні роботи заборонялися. Видача «Відкритого листа» вимагала звітності перед археологічною комісією. Завдяки цьому до нашого часу збереглися докладні наукові звіти про усі розкопки проведені на такій велетенській території за усі наступні роки. Ця позитивна практика є обов'язковою вимогою досліджень і у наш час.

У 1868 р. було засноване товариство «Просвіта». Воно мало багато місцевих осередків, діяльність яких поширювалась на велику територію України. У 1886 р. при товаристві був створений Український національний музей у Львові. Нажаль, він поповнювався випадковими надходженнями в основному етнографічного, археологічного та літературного змісту. За час свого існування музей зібрав біля 1000 пам'яток. [Свенціцький, 1931, с. 75]. Однак не маючи достатніх перспектив для самостійного розвитку цього музею, «Просвіта» у 1913 р. вирішила приєднати свої збірки до Національного музею у Львові.

У кінці 80-х років XIX ст. був заснований музей при Ставропігійському інституті. Засновником музею був дослідник галицької старовини професор Львівського університету І.І. Шараневич. У 1888–1889 рр. він влаштував церковно-археологічну виставку з нагоди 300-річчя заснування Успенського Ставропігійського братства. Ця виставка була першим самостійним музеєм

на Галичині. Крім рукописів та стародруків XV–XVII ст. тут експонувались унікальні археологічні пам'ятки періоду Київської Русі. Після закриття виставки значна кількість експонатів лягла в основу Ставропігійського музею у Львові. [Бандрівський, 1998, с. 960].

Ідея створення національного музею довгий час виношувалась у наукових колах Галичини. Його початком стало заснування у 1905 р. Львівського церковного музею, де комплектувались історичні та мистецькі пам'ятки. Розширення діапазону колекцій зумовило перейменування його у 1908 р. у Національний музей. У 1913 р. свої збірки йому передало товариство «Просвіта». Канонік Петрушевич передав свою колекцію, значну частину якої склали археологічні матеріали. Музей тісно співпрацював з провідними музеями України та Росії. Характеристику фондів та експозиції музею дав його директор І. Свенціцький. [Свенціцький, 1931, с. 26].

11 грудня 1873 р. Галицьким намісництвом було затверджено статут заснованого у Львові Наукового товариства ім.Т. Шевченка. Його перші збори відбулися 4 червня 1874 р. Товариство було створене з метою об'єднання наукових сил України розпоршених на території Австро-Угорщини та Росії. З самого початку свого існування Товариство виконувало функції Академії наук. Основними напрямками його діяльності було вивчення історії та археології України, української та слов'янської філології, історії української писемності та мистецтва, а також математики, природи та географії. Важливим напрямом була підготовка та видання «Записок» товариства, збирання пам'яток для власного музею і книг для бібліотеки.

У 1893 р. був заснований Музей НТШ, який складався з археологічного, етнографічного, природознавчого відділів, церковного мистецтва, галереї картин. З самого початку існування музею найактивніше комплектувалась археологічна збірка. Велика заслуга у формуванні музейної збірки належить М. Грушевському та Ф. Вовку. М. Грушевський на Загальних зборах НТШ у березні 1901 р. доповів, що впорядкував для огляду археологічні колекції. Через два дні він взяв нагляд за музеєм на себе. [Музей НТШ: з нашої історії, 1999, с.3]. На прохання історико-філософської секції НТШ Ф. Вовк у 1903 р. закупив для музею у Франції крем'яні і кам'яні вироби з французьких, бельгійських та швейцарських стоянок палеоліту. Археологічні колекції музею швидко поповнювались. У 1909 р. у археологічному відділі нараховувалось 1340 од. зб. У 1914 р. у відділах археології та етнографії містилось вже 14120 пред-

метів, що становило переважну більшість колекції музею. А вже на 1 січня 1939 р. у його каталогах числилось 73 тис. од. зб. [Музей НТШ: з нашої історії, 1999, с.3, 4].

Нажаль, музей зазнав великих втрат під час першої та другої світових воєн. На підставі Постанови Ради Народних Комісарів УРСР від 8 травня 1940 р. «Про організацію музеїв і бібліотек у західних областях України» було організовано багато музеїв. Значні позитивні зміни відбулись у діяльності обласних краєзнавчих музеїв. Проте у 1940 р. діяльність товариства була припинена. Унікальні збірки Музею НТШ були розформовані. В 1945–1950 рр. відбулась масова еміграція членів Товариства за кордон. В 1948 р. у Нью-Йорку було засновано філію Наукового Товариства ім.Шевченка. Також великі філії НТШ були засновані в Австралії, Франції, Канаді. Зараз у 1989 р. НТШ відновило свою роботу у Львові.

У 1873 р. у Києві було утворене Історичне товариство Нестора-літописця. Ідея створення наукового товариства в Києві виникла ще у 20–40 роках XIX ст. Активну участь у цьому взяв М.О. Максимович, який ще у 1841 р. звернувся за підтримкою до князя С.Давидова. На початку 1841 р. відбулося перше засідання Київського товариства історії і старожитностей слов'янорусских. Було визначено 20 дійсних членів і 9 засновників. Підготовлені проект «Статуту», «Записку» і записку про створення товариства передали на розгляд князю Д.Г. Бібікову, але він відхилив цю пропозицію. [Заремба, 1995, с.83]. У 1870 р. Максимович зробив спробу створити Київське Товариство історії та старожитностей при університеті Св. Володимира, але і ця спроба була невдалою. 24 листопада 1872 р. відбулось перше засідання Товариства історії та старожитностей на якому обговорювалися «Статут» та завдання, але міністр народної освіти граф Д. Толстой відхилив прохання про утвердження Київського товариства історії та старожитностей при університеті. 23 грудня 1872 р. такий дозвіл («Величайшее утверждение») було отримано на ім'я професора російської словесності І.П. Хрущова. Цього ж вечора відбулося перше засідання членів-засновників товариства. [Заремба, 1995, с. 84]. 14 січня 1873 року в приміщенні Першої Київської гімназії відбулося урочисте відкриття товариства Нестора-літописця. 23 грудня 1873 р. більшістю голосів було прийняте звернення до ради Київського університету про те, що товариство бажає об'єднатися з членами-засновниками наукового товариства університету і бути при університеті Св. Володимира. З 1874 р. товариства злилися в одне, яке залишилося при університеті Св. Воло-

димира з назвою Товариство Нестора-літописця. Членами Товариства були відомі історики і археологи, ректори і вчені інших університетів (Варшавського, Віленського, Московського, Петербурзького, Тартуського, Харківського та ін.), професори Київської Духовної Академії, викладачі гімназій. Завданням Товариства було всебічне дослідження історії взагалі, розробка актуальних питань історії України з найдавніших часів зокрема, виявлення та публікація історичних джерел, поширення історичних знань. Наукові дослідження членів Товариства друкувалися насамперед в «Чтениях в Историческом обществе Нестора-Летописца» (з 1879 по 1914 р. вийшло 24 книги у 48 випусках), в «Университетских известиях», «Киевской старине», а також окремими виданнями. [Ліньова, 1998, с. 295].

Товариства має великі заслуги у підготовці та проведенні III та XI Археологічних з'їздів, які проходили в Києві у 1874 і 1899 рр. З ініціативи Товариства у 1899 р. у Києві був створений Міський музей.

Ідея створення Київського Товариства охорони старовини та мистецтва належала членам товариства Нестора-літописця, і у 1909 р. голова товариства професор Ю.А. Кулаковський звернувся до Київського, Подільського та Волинського генерал-губернатора Ф.Ф. Трепова з цією пропозицією. До складу товариства входили представники інтелігенції, вчені, приватні особи з багатьох регіонів України. Дійсними членами були 69 чоловік з Кременця, Кам'янця-Подільського, Сквирі, Чигирини, Острога, Луцька, Полтави, Баку, Черкас, Петербурга та ін. Перші загальні збори відбулися 7 квітня 1910 року. Першим головою став Чигиринський єпископ Павло, почесним головою – генерал-ад'ютант Ф.Ф. Трепов. У 1910 р. було обрано раду для керівництва товариством. Метою Товариства було виявлення, вивчення та охорона пам'яток України, Білорусії, а також частини Польщі та Молдавії. Товариство мало дозвіл на проведення археологічних розкопок на території громадських, державних, церковних та монастирських земель. Розкопки на приватних землях могли проводитись тільки за згодою власника. Товариство провело розкопки на території Митрополичої садиби і Софії Київської. На одному із засідань товариства розглядалося звернення Ради братства князів Острозьких із Острога в якому Рада підіймала питання про необхідність створення в Острозі відділу «Волинського музею історичних старожитностей».

Створення музею у Києві було основним завданням заснованого у 1897 р. Київського товариства старожитностей та мистецтв, про що зазначалось

в його статуті [Проект Киевского музея древностей и искусств. 1898. с. 89–92]. Одним з ініціаторів створення і головою товариства до кінця свого життя був Б.І. Ханенко. Зусиллями товариства 30 грудня 1904 р. відбулось офіційне відкриття та освячення музею під назвою «Київський художньо-промисловий та науковий музей ім. імператора Миколи Олександровича». У 1909 р. музей став державною установою, підпорядкованою Міністерству торгівлі і промисловості. Завідування справами музею покладалось на комітет, головою якого був обраний Б.І. Ханенко. Існування Київського товариства закінчилось драматично. 28 серпня 1918 р. відбулися останні загальні збори товариства, які двічі оголошувались і обидва рази приходили троє – М. Біляшівський, Д. Щербаківський та В. Кульженко. Зібравшись вдруге вони записали в протоколі: 1. Вважати товариство ліквідованим; 2. Зібраний товариством капітал передати у відання комітету музею; 3. Згідно зі статутом товариства його права відносно музею переходять до держави. Декретом від 23.06.1919 р. музей дістав статус державної установи під назвою 1-й Державний музей. [Шовкопляс, 1998, с. 27]

Зараз на базі цього музею існують три музейні установи: Національний музей історії України, Національний художній музей України, Державний музей українського народного декоративного мистецтва

На початку ХХ ст. в Києві утворилося Українське наукове Товариство. Статут товариства розробила ініціативна група співробітників журналу «Київська старовина». Він був підписаний В.Б. Антоновичем, І.В. Лучицьким, П.І. Житецьким та В.П. Науменком і затверджений губернатором в кінці 1906 р. Першим почесним членом став В.Б. Антонович, головою – М.С. Грушевський, секретарем – І.М. Стещенко. Свою роботу товариство проводило по секціях серед яких була і історична. Зусилля секції були спрямовані на вивчення і публікацію пам'яток. Товариство організовувало науково-пошукові експедиції. В 1907–1908 рр. під керівництвом Л. Добровольського працювала експедиція метою якої було історико-топографічне обстеження околиць Києва. Археологічну експедицію з вивчення городищ очолювала К. Мельник-Антонович.

Для кінця ХІХ ст. характерно, що зусиллями творчої інтелігенції було створено ряд регіональних наукових товариств. Проводячи різносторонню діяльність зосереджену головним чином на поглибленому вивченні рідного краю, усі товариства докладали великих зусиль для створення музеїв та комплектування їх колекцій.

В 1896 р. виникло Товариство дослідників Волині. Головною метою товариства було вивчення минулого та сучасного стану Волині. Членами Волинського Товариства були вчені з Львова, Києва та інших міст України. Воно складалося з чотирьох секцій, одна з яких займалася політичною і побутовою історією, архівознавством, археологією, археографією, нумізматику та геральдику.

На основі вже існуючого Житомирського краєзнавчого музею, відкритого у 1900 р., було засновано музей який став допоміжною установою Товариства дослідників Волині. З 1913 р. він почав самостійно функціонувати під назвою Волинський центральний музей.

При Подільському історико-статистичному комітеті у Кам'янці-Подільському у 1890 р. було засноване Подільське епархіальне «Давньосховище». З 1903 по 1920 рр. він мав назву Музей Подільського історико-археологічного товариства, а з 1920 р. існував окремий археологічний музей. Проте і пізніше, після об'єднання з іншими музеями, за ним на довгий час збереглась назва Історико-археологічний музей.

Історико-краєзнавчий науковий гурток який виник у Тернополі у 1892 р. ставив собі за мету дослідження історії та культури Західного Поділля. У 1913 р. при товаристві «Народна школа» був відкритий Подільський регіональний музей [Лавренюк, 1993, с.57–65].

Велику роботу проводило Катеринославське наукове Товариство, яке займалося археологічними розкопками на території краю. У 1902 р. за його сприяннями був створений Катеринославський музей ім. О. Поля.

У м. Мукачєво на Закарпатті у 1907 р. було засноване Музейне товариство. Тут більше 30 років проводив археологічне дослідження краю та зібрав декілька тисяч пам'яток місцевий адвокат Т. Легоцький. У статуті товариства зазначалося, що його метою є створення на основі збірок Т. Легоцького міського музею. Врешті такий музей був створений у приміщенні Мукачівського замку, а у 1930 р. музею були передані колекції з Севлюшського музею [Тези...].

Наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. функціонували Вчені архівні комісії (ВАК). Незважаючи на свою назву вони займалися не тільки архівною справою, а й широко вивчали пам'ятки місцевої історії. Важливе місце в їх діяльності займала музейна справа.

Спочатку архівні комісії були засновані в центральних губерніях Росії, а потім і на інших територіях Російської імперії. В межах сучасної України першою виникла Таврійська ВАК (1887),

потім Чернігівська (1896), Катеринославська та Полтавська (1903), Київська (1914) архівні комісії.

Таврійську учену архівну комісію (ТУАК) було утворено в 1887 р. у Сімферополі. Особливу увагу вона приділяла збору і вивченню археологічних пам'яток. Головним місцем археологічної діяльності став Крим. При комітеті був створений музей (1889), який налічував до 8 тис. предметів старовини. Матеріали археологічних розкопок передавалися до Санкт-Петербурга та Москви, а також поповнювали українські музеї в Києві, Керчі, Сімферополі, Одесі, Херсоні, Феодосії, Севастополі. [Заремба, 1995. с. 91–93].

При Чернігівській ученій архівній комісії у 1897 р. був створений публічний музей Архівної комісії. Ідея створення міського музею належала С.К. Андрієвському, а його збірка була покладена в основу музею. В перші роки основним джерелом поповнення фондів були пожертвування членів Архівної комісії та колекціонерів. У 1908 р. на XIV Археологічному з'їзді була створена виставка в основу історичного відділу якої були покладені предмети з музею Архівної комісії та колекція місцевих старожитностей Глухівського повітового земства. Восени 1909 р. на основі матеріалів з цієї виставки та збірки музею Архівної колекції було створено Чернігівської історичний музей. Він поділявся на археологічний, історичний та етнографічний відділи. [Скрипник, 1989, с. 59].

Поряд з документальними ці комісії накопичували і речові пам'ятки. Деякі комісії намагались перетворити ці зібрання в губернські історичні музеї, або передавали їх до збірок вже існуючих музеїв. Музеї архівних комісій за широтою зібрань фактично виконували функції сучасного краєзнавчого музею. [Симоненко, 1999. с. 35–37].

У 20-х – 30-х роках XIX ст. в Україні виділяється ряд регіональних культурно-освітніх центрів. При перших університетах засновуються музеї, які очолюють визначні діячі науки – археологи, історики, етнографи, нумізмати, мистецтвознавці та природознавці.

Харків відіграв особливу роль, як регіональний культурний і науковий центр того періоду. Це було зумовлено порівняно інтенсивним економічним розвитком краю і відповідно культурно-освітнім піднесенням. У 1805 р. в Харкові відкрився університет. При ньому у 1812 р. було засновано Товариство наук, завданням якого було розвиток науки та поширення знань.

На початку XIX ст. зростає увага та зацікавлення пам'ятками народної культури та побуту. Серед місцевого населення активізується робота

по збиранню пам'яток матеріальної культури, фіксація зразків усної народної творчості.

Ще у перші роки існування Харківського університету при ньому відкрилися музеї-кабінети. В них демонструвалися старожитності, колекції монет, твори мистецтва. У 1807 р. було засновано кабінет рідкостей в якому комплектувались археологічні, зоологічні, етнографічні колекції. Того ж року Рада університету звернулася до директорів училищ підвідомчого учбового округу з проханням виявляти різні пам'ятки історії і старовини, закуповувати їх на університетські кошти та передавати до Ради університету [Редин, 1904, с. 6; Скрипник, 1989. с. 14]. До університету почали надходити різні археологічні та етнографічні предмети. Завданням музею було дослідження того краю, культурним центром якого він був. Тому особлива увага приділялась збору пам'яток місцевої старовини, організується ряд експедицій по Харківщині. Після закриття Кабінету рідкостей нові надходження поповнюють відділ технічного кабінету.

Збиральницька діяльність університетів активізується з 1835 р. після введення нового університетського Статуту. Згідно із Статутом, серед навчально-допоміжних закладів при університетах вперше визначається обов'язковий Музей вишуканих мистецтв та старожитностей, з виділенням суми в 2000 крб. на його утримання. [Редин, 1904, с. 6; Скрипник, 1989, с. 15]. Пам'ятки старовини згодом були передані з технологічного кабінету до мюнц-кабінету.

6 лютого 1836 р. на засіданні Тимчасового комітету для дослідження старожитностей приймається рішення про відкриття при Київському університеті Музею старожитностей (археологічного). Метою музею було збереження для науки предметів старовини. Основу музею склали всі ті пам'ятки старовини, які були подаровані музею раніше і входили до складу інших університетських збірок. [Антонович, 1884, с. 60–76; Скрипник, 1989, с. 20]. Важлива роль у становленні та розвитку музею належала професору Київського університету В.Б. Антоновичу. Завдяки численним жертвуванням громадськості колекції музею швидко поповнювались. Деякі викладачі університету також проводили археологічні розкопки, матеріали з яких передавались до музею. М.Ф. Біляшівський та В.І. Данилевич передали в дар музею матеріали місцевої старовини. У 1884 р. колекція університетського музею нараховувала 6546 пам'яток.

В Києві при університеті Св. Володимира існував Мюнцкабінет, колекції якого з 1936 р. є

складовою частиною нумізматичного зібрання сучасного Національного музею історії України (НМІУ). В середині XIX ст. нумізматична колекція університету поповнювалась безкоштовними внесками людей різного соціального стану. Найбільше надходжень скарбів, вагомих закуплень та пожертв до «нової київської колекції» започаткованої в 1834 р., було з нагоди відкриття Київського університету. На 1 січня 1862 р. в Мінцкабінеті нараховувалось 27031 екземпляр монет [Яушева-Омельянчик, 1995, с. 174–188].

З середини XIX ст. почали свою діяльність музеї науково-природничого спрямування. При Новоросійському університеті у Одесі були засновані палеонтологічний, зоологічний, мінералогічний та ботаничний. Вони існували при підтримці вже існуючого в місті археологічного музею.

Музеї утворювались і при університетах Західної України: у Львові створились мінералогічний, геологічний, зоологічний, у Чернівцях – геологічний та зоологічний. Природно, що у ці музеї надходили і археологічні матеріали.

Музеї утворювались також і при інших учбових закладах: при Ніжинському історико-філологічному інституті ім. князя О.Безбородька (1908), Київській духовній академії (1872), Вищих жіночих курсах.

Університетські музеї свою діяльність зосереджували на вивченні історії та пам'яток того краю, у якому вони знаходились. Їх особливістю був високий професіоналізм та створення надійної джерельної бази навіть у той час, коли наука про старовину робила свої перші кроки. Характерним для

університетських музеїв було також те, що незважаючи на їх переважно учбовий характер, вони були доступні для широкого кола відвідувачів.

Товариства, комісії та комітети активно створювались у XIX – на поч. XX ст. спочатку у великих культурних центрах, а потім і у провінційних містах. Наукові товариства стали об'єднаннями творчої інтелігенції, які згуртували навколо себе істориків, археологів, етнографів та широке коло краєзнавців, якими були люди різних професій.

При усій їх багатогранній діяльності великі зусилля докладалися для створення та утримання музеїв, збереження та комплектування їх колекцій. Внаслідок діяльності кожного з них були один, або декілька музеїв, у яких майже завжди основним відділом був археологічний. Так тільки Одеське товариство історії і старожитностей крім одного з перших в Україні власного музею, заснованого у 1825 р., заснувало музеї у Керчі, Феодосії, Судаку, які відіграли значну роль у розвитку археології на півдні України.

В наш час археологічні товариства відновлюють свою діяльність. 16 жовтня 1959 р. рішенням Одеського облвиконкому відносило свою діяльність Одеське археологічне товариство. [Станко, 1989, с. 5–8]. Відновило свою діяльність Наукове товариство імені Т. Шевченка у Львові. Створення Товариства охорони пам'яток історії та культури, Фонду культури та Товариства краєзнавців, статутні завдання яких багато у чому збігаються з завданнями товариств, змушують координувати їх діяльність направлену на вивчення археологічних пам'яток.

ЛІТЕРАТУРА

Антонович В.В. 1884. Музей древностей // Историко-статистические записки об ученых и учебно-вспомогательных учреждениях Императорского университета Святого Владимира (1834–1884). – К.

Бандрівський М. 1998. Археологічна діяльність Ізидора Шараневича (1829–1901) // Постаті української археології. Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип.7. – Львів.

Древности, изданные Временной комиссией для разбора древних актов. К. 1846.

Древности, изданные Временной комиссией для разбора древних актов. СПб. 1846.

Заремба С. 1995. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність. К.: Логос.

Лавренюк В. 1993. Розвиток краєзнавства на Тернопільщині // Наукові записки (Тернопільський краєзнавчий музей). – Тернопіль.

Ліньова Е. 1998. Внесок членів Київського історич-

ного товариства Нестора Літописця у дослідження Волині // Волино-Подільські археологічні студії. – Львів.

Музей НТШ: з нашої історії. 1999. Львів. (Уклали: М.Бандрівський та Т.Романюк).

Проект Киевского музея древностей и искусств // КС. – 1898. – Т. 61.

Редин Е.К. 1904. Музей изящных искусств и древностей Императорского Харьковского университета. – Харьков.

Свенціцький І. 1931. XXV літ діяльності Національного музею // Двадцять-ліття Національного музею у Львові. – Львів.

Скорий С.А. 1990. Курган Переп'ятиха (До етнокультурної історії Дніпровського Лісостепоного Правобережжя) К.: Наук. думка.

Скрипник Г.А. 1989. Етнографічні музеї України. Становлення і розвиток. К.: Наукова думка.

Симоненко І. 1999. Вклад вчених архівних комісій у розвиток мережі місцевих музеїв України // Музей на рубежі епох: минуле, сьогодення, перспективи. – К.

Станко В.Н. 1989. Одесское археологическое общество // 150 лет Одесскому обществу истории и древностей (1839–1989). Тезисы докладов юбилейной конференции. – Одесса.

Тези народознавчої науково-практичної конференції присвяченої 160-річчю від дня народження Твордара Легоцького. Мукачево, 1990.

Черняков И.Т. Одесскому обществу истории и древ-

ностей – 150 лет // 150 лет Одесскому обществу истории и древностей (1839–1989). Тезисы докладов юбилейной конференции. Одесса, 1989.

Шовкопляс Г.М. 1998. Ханенки і музеї Києва. // До 100-річчя Національного музею історії України. (Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої Міжнародному дню музеїв (1997 р.)). – К.: НМІУ.

Яшчева-Омельянчик Р.М. Київський Мінцкабінет у 1844–1864 роках (А. Красовський – Н. Волошинський) // Від першовитоків до сьогодення: із історії формування колекцій музею. – К. 1995.

O.Yu. Kurilo

CONTRIBUTION OF SCIENTIFIC SOCIETIES AND COMMITTEES INTO FORMATION OF MUSEUMS AND THEIR ARCHAEOLOGICAL COLLECTIONS IN UKRAINE

Summary

The role of scientific societies and committees, and other associations of creative intellectuals in the process of formation of museums and accumulation of archaeological collections is demonstrated in proposed paper.